

116-014

วิทยานิพนธ์และบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

(พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๘๘)

นางสาวรัตนาวดี รัตนโกมล

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๔

008602

i 15978229

DEVELOPMENT AND ROLES OF COMMERCIAL BANKS IN THAILAND

(1888 - 1945)

Miss Ratanawadee Ratanakomol

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิวัฒนาการและบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย
(พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๔๘)

โดย

นางสาวรัตนาวดี รัตนโกมล

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ชีระทยาคิรินทร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

สุประคอง สุภมา..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคอง สุภมา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

วไล วัฒนประพร..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล วัฒนประพร)

ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ)

ไกรยุทธ ชีระทยาคิรินทร์..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ชีระทยาคิรินทร์)

ปิยนาด ภูนาท..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยนาด ภูนาท)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควบคุมธนาคารพาณิชย์ให้มีประสิทธิภาพพอ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงแก้ไขโดยการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ มักเป็นมาตรการที่ตงชนภายหลังจากที่ใดมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว จากการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมธนาคารพาณิชย์ พบว่า รัฐบาลมีแนวโน้มที่จะใช้ทั้งผลประโยชน์ของสาธารณชน และควบคุมให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินงานให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจสังคมมากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ คือ คนที่ชาวไทย จีน ขุนนาง ข้าราชการ ซึ่งมีฐานะเป็นปึกแผ่น จากการสะสมทุนทางการค้าทั้งภายในและนอกประเทศ ผู้ประกอบการจึงมักมีกิจการค้าประเภทอื่น ๆ ค่าเงินควบคู่ไปกับกิจการธนาคาร เป็นผลให้การใหญ่ยืมมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้ประกอบการมักมีความสัมพันธ์ต่อกันทางการค้า เครือญาติ และสมาคม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ธนาคารพาณิชย์ของไทยจึงผูกขาดอยู่กับบุคคลเพียงบางกลุ่มที่มีอิทธิพลและกุมสายใยการค้าเงินธุรกิจการค้าของประเทศ

ธนาคารพาณิชย์ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวค่อย ๆ เจริญเติบโตค่อยเป็นค่อยไป แต่มั่นคง เห็นได้จากจำนวนสาขา ปริมาณเงินฝาก และเงินใหญ่ยืมที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรของประเทศแล้ว ปริมาณเงินฝากดังกล่าวยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก และเงินฝากส่วนใหญ่ยังรวมตัวอยู่เฉพาะในกรุงเทพฯ และจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ การใหญ่ยืมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ จำกัดวงอยู่ในจังหวัดใหญ่ ๆ และเน้นเฉพาะสาขาเศรษฐกิจ

ธนาคารพาณิชย์ในระหว่างระยะเวลาที่ทำการศึกษา นอกจากจะเป็นสถาบันแหล่งกลางในการระดมเงินออมและกระจายเงินทุน และให้บริการทางการเงินแล้ว ยังมีบทบาทสอดคล้องกับพัฒนาการทางการเงินของประเทศ คือ การออกธนาคารบัตร ในระยะที่การผลิตเงินตราของประเทศยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น ถ้าเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการสร้างเงินเครดิต

นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์ยังเป็นสถาบันทางการเงินที่จำเป็นยิ่งสำหรับการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะการค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญและมีมูลค่าสูงที่สุด การ

คำเนิงานของธนาคารพาณิชย์จึงเกี่ยวของกับเศรษฐกิจการค้าโดยรวม ยิ่งไปกว่านั้น
 การสนับสนุนรัฐบาลให้กู้ยืมเงินภายนอกราชอาณาจักร เพื่อการพัฒนาประเทศในระหว่าง
 พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๗ โดยการสร้างทางรถไฟ และการชลประทาน มีผลกระทบต่อ
 พัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศที่สำคัญในระดัหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Development and Roles of Commercial Banks in
                                  Thailand (1888 - 1945)

Name   Miss Ratanawadee Ratanakomol

Thesis Advisor   Associate Professor Titima Pitakpraiwan
                                  Associate Professor Dr. Kraiyudht Dhiratayakinant

Department   History

Academic   1980

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the development and roles of commercial banks in Thailand from 1888 - 1945 during the period of the establishment of the first commercial bank in Thailand, the Hong Kong and Shanghai Banking Corp., in December 1888 to the issuance of the Commercial Bank Act of 1945, with special emphasis on their influences on commercial banks at present in form of pattern, structure, management and contribution to the country's economy as a whole.

The studies found that the commercial banking in Thailand was firstly established to offer financial services to the trade business which had developed rapidly since Thailand signed the Bowring Treaty type in 1850's. Thai commercial banks were influenced by the British Commonwealth's Banking pattern and system: the branch banking management was arranged to support foreign

business and trade. Besides the Compradore system was also put into practice.

The management of commercial banks depended upon banker's policies which had to comply with obligations under the laws, rules and regulations laid by the Government in order to control the banking operation. ~~The~~ Government supported commercial banks since the beginning. But, at the same time, the laws, civil agents and officers supervising the banks were not efficient enough. Therefore, improvement and amendment were introduced to eliminate all the loopholes in trial and error manner. Concerning banking control, the study found that Government's primary concern was not only to protect public interest but also to supervise the banking operation to the advantage of social economy.

Most of the bankers were both Thai and Chinese who accumulated wealth through internal and external trade. Consequently, they were people who ran different kinds of business at the same time. ~~The~~ Trend of advances was then to finance their concerned business. Moreover, all the bankers had inter-relationship either by business, relatives and societies which were united by common interest. Thai commercial banks were therefore the monopoly of some influential groups who held the business and trade net work within the country.

During the period, commercial banks developed gradually and steadily which could be seen from the number of branches, deposits and advances increased every year. However, comparing with the number of population, the amount of deposits as well as the amount of advances was still not high enough and centralized in Bangkok and provinces with economic potentials only.

In accordance with the country's money economy, the commercial banks played the roles in issuing bank notes, sharing foreign exchange activities and creating credit money.

For economic development, they were the only important private financial institute for financing foreign trade especially the rice export. Moreover, the roles of British and French commercial banks in Thailand in supporting the Government's loans in London Capital Market during 1901 - 1904 indirectly affected the country's economic development for the loans were used in railway construction and irrigation.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ในการทําวិทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ไกรบุษย์ ชีรตยาภินันท์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำและแนวความคิดต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ทางคํานวณวิชาการและคํานวณอื่น ๆ ที่มีคุณค่า ซึ่งผู้เขียน มีโอกาสได้สัมผัสพระคุณของท่านทั้งสองได้ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฒ ป่อมเพชร และ รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ นูนนาค สำหรับคำแนะนำและการตรวจแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ประยูร จินคาประคิษฐ์ คุณสุพัฒน์ รัตนคิลก ฒ สงขลา คุณอิสไมด์ กอลดาร์ คุณประกาศ วัชรภกร และ คุณสารอง วาณิชยานนท์ ที่ได้กรุณาให้ความกระจ่างเกี่ยวกับการคํานวณงานของธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารพาณิชย์ ในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดสํานักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลอดจนธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ และหอสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้ให้ความร่วมมือในคํานวณการค้นคว้าเป็นอย่างดี

สำหรับความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ และกําลังใจ จาก พี่ เพื่อน และน้อง โดยเฉพาะเพื่อนร่วมรุ่นแผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้นเป็นสิ่งที่ผู้เขียนมีจากกล่าวเพียงคํา "ขอบคุณ" ได้

ในท้ายที่สุด ความรัก ความเข้าใจ และความหวังใยของ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ ๆ ที่มีต่อผู้เขียน เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่สุดทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้.

รัตนาวดี รัตนโกมล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ญ
รายการตารางประกอบ	ฉ
บทที่ 1	
บทนำ	๑
บทที่ ๑ วิจัยนการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๔	๗
บทที่ ๒ วิจัยนการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๕	๕๗
บทที่ ๓ รูปแบบ โครงสร้างการดำเนินงานและการควบคุมธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๕๕	๑๐๐
บทที่ ๔ บทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๕๕	๑๖๐
บทสรุป	๑๘๖
บรรณานุกรม	๑๙๒
ประวัติผู้เขียน	๒๐๘

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตาราง

๗
หน้า

ตารางแสดงจำนวนโรงสีในกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๑๐ - ๒๔๔๔	๒๑
งบทูลแสดงฐานะการดำเนินงานของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิง.....	
คอรปอเรชั่น ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๓๑	๔๒
ตารางแสดงมูลค่าสินค้าเข้า สินค้าออก และดุลการค้า พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๔๔	๖๒
ตารางแสดงมูลค่าสินค้าเข้า สินค้าออก และดุลการค้า พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๘	๖๕
ตารางแสดงจำนวนธนบัตรที่รัฐบาลพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของทหารญี่ปุ่น ..	
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ - ธันวาคม ๒๔๔๖	๗๐
ตารางแสดงปริมาณธนบัตรที่รัฐบาลพิมพ์ออกใช้ พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๘	๗๒
ตารางแสดงปริมาณเงินในประเทศ พ.ศ. ๒๔๔๘ - ๒๔๔๘	๗๓
ตารางแสดงดัชนีราคาผู้บริโภค พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๘	๗๓
ตารางแสดงดัชนีราคาขายส่งรายหมวด พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๘	๗๕
ตารางแสดงดัชนีราคาคาครองชีพ พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๘	๗๖
ตารางแสดงจำนวนเรือสินค้าและเรือบรรทุกที่มีอับเฉา เข้า/ออก ประเทศไทย	
จากประเทศ นอร์เวย์ อังกฤษ ญี่ปุ่น เดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๔๔	๘๓
ตารางแสดงจำนวนธนบัตรที่ธนาคารพาณิชย์ถือ พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘	๘๔
ตารางแสดงจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๔๘	๘๗ - ๘๘
ตารางแสดงจำนวนเงินฝากและเงินในบัญชีของธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร	
พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘	๑๐๖
ตารางแสดงจำนวนเงินฝากกระแสรายวัน และเงินฝากประจำของธนาคาร	
พาณิชย์ทุกธนาคาร พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘	๑๐๗
ตารางแสดงจำนวนเงินมีผลค้ำประกัน ของธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร	
พ.ศ. ๒๔๔๖ - ๒๔๔๘	๑๐๘

รายการตารางต่อ

หน้า

ตารางแสดงจำนวนธนาคารบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย .....

พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๕๑ ..... ๑๖๓

ตารางแสดงอัตราการเพิ่มของจำนวนเงินฝากกระแสรายวันของธนาคาร....

พาณิชย์ทุกธนาคาร พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘ ..... ๑๓๐

ตารางแสดงจำนวนเงินฝาก อัตราการเพิ่มของเงินฝาก และจำนวนเงินฝาก
ต่อ ๑ สำนักงานธนาคาร พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘ ..... ๑๓๓

ตารางแสดงจำนวนเงินกู้สำรอง, อัตราส่วนระหว่างทุนสำรองเงินฝากและ
สินทรัพย์สภาพคล่อง, สินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝาก..... ๑๓๓

ตารางแสดงจำนวนเงินใหญ่ยืมและอัตราการเพิ่ม, เงินกู้ยืม : ๑ สำนักงาน
และเงินกู้ยืม : เงินฝาก พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๘ ..... ๑๓๕

ตารางเปรียบเทียบมูลค่าเฉลี่ยของสินค้าเขา และสินค้าออกทั้งสิ้น .....

พ.ศ. ๒๔๒๘ - ๒๔๕๓ ..... ๑๓๘

ตารางแสดงรายได้ของรัฐบาล รายจ่ายของรัฐบาลประเภทสามัญและประ-
เภทลงทุน พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๕๓ ..... ๑๔๐

รายละเอียดของเงินกู้ของรัฐบาลไทย ราย พ.ศ. ๒๔๕๐, ๒๔๖๕ และ
๒๔๖๗ ..... ๑๔๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสำคัญของปัญหา

ธนาคารพาณิชย์เป็นระบบและองค์กรที่กล่าวไคว่มีความทันสมัย และใหญ่ที่สุดระบบหนึ่งในประเทศไทย ดังนั้นย่อมเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การร่วมมือของธนาคารพาณิชย์หากเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ย่อมเป็นผลช่วยเจริญเติบโต เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แต่หากความร่วมมือเป็นไปในทางที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของธนาคารเอง ลักษณะดังกล่าวก็เป็นการผูกขาดซึ่งจะคงยังผลเสียแก่เศรษฐกิจส่วนรวม

ธนาคารพาณิชย์ในฐานะที่เป็นสถาบันแหล่งกลางในการระดมเงินออมจากประชาชนนำไปรวมเป็นเงินทุนขนาดใหญ่สำหรับการกู้ยืม ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและอุตสาหกรรมของประเทศ ชอบขายการค้าเงินงานและนโยบายการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเกี่ยวเหตุที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย มีลักษณะการค้าเงินงานที่เน้นความสำคัญที่กิจกรรมทางการค้าโดยเฉพาะการค้าต่างประเทศ และให้กู้ยืมแก่พ่อค้ารายใหญ่มากกว่าพ่อค้ารายย่อยหรือเกษตรกร การให้กู้ยืมจึงมีลักษณะรวมตัว (Concentration) คือ ให้กู้ยืมแก่อุตสาหกรรมเป็นประเภท ๆ เช่น บางธนาคารให้กู้ยืมแก่อุตสาหกรรมน้ำตาลมาก บางธนาคารให้กู้ยืมแก่อุตสาหกรรมทอผ้ามาก เป็นต้น อีกทั้งระบบธนาคารสาขายังได้ดึงเงินออมจากต่างจังหวัดเข้าสู่สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ ซึ่งธนาคารจะพิจารณาปล่อยสินเชื่อในเขตกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การลงทุนในต่างจังหวัดมีน้อย ความก้าวหน้าทางการค้าอุตสาหกรรมมารวมตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และจังหวัดสำคัญ ๆ ไม่กี่จังหวัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เวียงชัย มะระกานนท์, การเงินและการธนาคารในประเทศไทย (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๒ และ ๑๘๘.

เนื่องด้วยกิจการธนาคารพาณิชย์เป็นกิจการของเอกชนที่ต้องมุ่งผลกำไรเป็นหลักใหญ่ถึงแม้ว่าหลักการพิจารณาผลประโยชน์และนโยบายการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์จะต้องคำนึงถึง เจ้าของทุน ลูกค้า ประชาชน ธนาคารแห่งประเทศไทย และพนักงานของธนาคาร ก็นิรักษามลประโยชน์ของเจ้าของทุน ลูกค้า ประชาชน และจัดสรรทุนส่วนหนึ่งสำหรับบุคคลากรของธนาคารเอง โดยดำเนินไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ควบคุมโดยธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ธนาคารส่วนใหญ่ยึดถือผลประโยชน์ของเจ้าของทุนและลูกค้าเป็นหลักสำคัญ การควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาถึง เพราะหากลักษณะกฎหมายต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ประกาศใช้ควบคุมธนาคารพาณิชย์ไม่รัดกุมพอ จะเปิดโอกาสให้กิจการธนาคารพาณิชย์เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผูกขาด

ยิ่งกว่านั้น หากพิจารณาโครงสร้างการดำเนินงานของธนาคาร จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่มาจากคหบดีตระกูลใหญ่ ๆ เจ้านาย ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กลุ่มผู้ประกอบการมีความร่วมมือซึ่งกันและกัน อีกทั้งได้รับความคุ้มครองจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และ/หรือ นักการเมืองสำคัญ ๆ ดังเช่น ธุรกิจอื่น ๆ ในประเทศ

และเมื่อสำรวจรายชื่อธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ในปัจจุบันแล้วจะปรากฏว่าธนาคารที่ดำเนินงานเป็นปึกแผ่นมั่นคงที่สุด คือ ธนาคารที่ก่อตั้งขึ้นในระยะเริ่มแรกและในระหว่าง

พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๔๘

ขอเท็จจริงทั้งหมดข้างต้น เป็นจุดเริ่มที่จะมองย้อนหลังไปศึกษาว่าเหตุใดธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจึงมีลักษณะดังกล่าว ธนาคารเหล่านี้มีวิวัฒนาการเป็นมาอย่างไร ลักษณะอะไรที่ธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันรับเป็นแม่แบบในการดำเนินการ และธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ ได้เคยมีบทบาทต่อเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยอย่างไร หรือ ลักษณะของ

สัมภาษณ์ นายอิสไมล์ คอลลาร์ ที่ปรึกษาธนาคารกรุงศรีอยุธยา ณ สำนักงานใหญ่
ธนาคารศรีอยุธยา , ๖ มีนาคม ๒๕๒๓ .

ธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว เป็นผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและการเมืองของไทย
อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๘๘ ซึ่งถือ
ว่าเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญต่อ ๆ มาที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบและการดำเนินงานของธนาคาร
พาณิชย์ในประเทศไทยปัจจุบัน ในฐานะสถาบันการเงินในระบบ (Organized Financial
Market) ที่สำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจไทยในแง่ของ วิวัฒนาการและบทบาทที่มีต่อและ
เป็นผลจากระบบเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศในระบายนั้น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งวิจัยวิวัฒนาการและบทบาทของธนาคารพาณิชย์ ๒ ระยะ คือ

๑. พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๘๘ เป็นระยะที่อิทธิพลของธนาคารพาณิชย์อังกฤษปรากฏ
เด่นชัด กล่าวคือ ระบบธนาคารสาขาที่จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกการค้าต่างประเทศ
เป็นหลัก (Foreign Exchange Bank) อันเป็นลักษณะของธนาคารที่อังกฤษจัดตั้งใน
ประเทศอาณานิคมทั่ว ๆ ไป (Overseas Bank)

๒. พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๕๔๘ เป็นช่วงระยะเวลาของสงครามมหาเอเซียบูรพา ใน
ขณะที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ยุโรปและธนาคารพาณิชย์เงินจำกัดปิดกิจการ
เพราะเหตุผลทางการเมือง เปิดโอกาสให้คนไทยระดมทุนจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ที่เป็น
ของคนไทยขึ้นแทนที่ และรัฐบาลเริ่มมองเห็นความสำคัญของการธนาคารพาณิชย์อย่างจริงจัง

การรับเอาเทคนิคการธนาคารพาณิชย์ในระยะแรก และการฝึกฝนบุคลากรชาวไทย
ในด้านการธนาคาร ตลอดจนการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย
ในระยะต่อมา ประกอบกับสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองในระบายนั้น ๆ เปิดโอกาสให้
ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พัฒนาเป็นระบบธนาคารพาณิชย์สมัยใหม่ และทวีความ
สำคัญยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

วิธีวิจัยและหลักฐานในการวิจัย

วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และเพื่อย้ายข้อความเข้าใจจึงใช้วิธีการนำเสนอแบบหัวข้อ (Topical Approach) โดยยึดถือเหตุการณ์ต่อเนื่องที่เกิดขึ้นเป็นพื้นฐานประกอบทุก ๆ หัวข้อ

หลักฐานในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและยังไม่ได้ตีพิมพ์เป็นหลัก เช่น หนังสือโต้ตอบของทางราชการ รายงาน งบคุณบทความและหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ตลอดจนพระราชบัญญัติและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ฯลฯ ประกอบกับเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ คำปราศรัย วารสาร วิทยานิพนธ์ และหนังสือเล่มทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย

แหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นได้แก่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจและการคลัง กระทรวงการคลัง ธนาคารต่าง ๆ ตลอดจนห้องสมุดของสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย

- ๑. สร้างความเข้าใจระบบเศรษฐกิจ และการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๔๔
- ๒. เป็นการศึกษาการธนาคารพาณิชย์ในแง่ของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ อันมีผลทำให้เกิดความเข้าใจวิวัฒนาการและบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเฉพาะในอีกระดับและแง่มุมหนึ่ง

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้นับได้ว่าเป็นการวิจัยทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการ
ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยในระยะเริ่มแรก เป็นครั้งแรก ผู้เขียนจึงวางขอบเขตในการ
วิจัยค่อนข้างกว้าง ในการค้นคว้าข้อมูล ผู้เขียนต้องประสบอุปสรรคทางวิชาการอันเป็นข้อจำกัด
ในการวิจัย คือ

๑. ข้อจำกัดทางด้านเอกสาร ผู้เขียนพบว่า มีเอกสารชิ้นต้นจำนวนมาก เช่น เอกสาร
ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือ ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เป็นเอกสารที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเปิดเผย
ต่อสาธารณชนได้ เพราะจะเป็นการกระทบกระเทือนฐานะ ชื่อเสียงและความเชื่อถือของ
ประชาชนที่มีต่อธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ได้

นอกจากนั้น เอกสารอีกจำนวนมากของธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ ได้สูญหายไป
ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ส่วนเอกสารที่สำคัญ ๆ ธนาคารเก็บไว้ที่สำนักงานใหญ่ของ
ตน เช่น ที่ ฮองกง ลอนดอน ฯลฯ เป็นต้น

การขาดข้อมูลทางด้านเอกสารทำให้ภาพที่แท้จริงของธนาคารพาณิชย์ ไม่สมบูรณ์
เท่าที่ควรเป็น

๒. ข้อจำกัดทางด้านสถิติและตัวเลขที่แน่นอน สำหรับข้อมูลที่เปิดเผยได้ เนื่องจาก
ก่อนการจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่มีแหล่งกลางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับธนาคาร
พาณิชย์ เช่น รายงาน งบดุลต่าง ๆ ธนาคารพาณิชย์เองก็ไม่มีระบบการจัดเก็บเอกสารที่ค้ำพอ
อีกทั้งยังมีหลักการในการแสดงรายงาน ทำบัญชี ฯลฯ ที่ไม่ไ้มาตรฐาน และแตกต่างกันไป
สถิติต่าง ๆ จึงกระจุกกระจายและไม่ละเอียดพอที่จะวิเคราะห์ได้อย่างถี่ถ้วน

อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้

ทจช.	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
ค.	เอกสารกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
ต.	เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ
กษ.	เอกสารกระทรวงเกษตรราธิการ
ร. ๕	เอกสารรัชกาลที่ ๕
ร. ๖	เอกสารรัชกาลที่ ๖
ร. ๗	เอกสารรัชกาลที่ ๗
MOF	MINISTRY OF FINANCE

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย